Данка Г. Вујаклија[1]
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за српски језик и лингвистику[2]

УДК 811.16’282»18»
https://doi.org/10.46630/ish.12.2026.06

ПОГЛЕДИ МИЛОЈКА ВЕСЕЛИНОВИЋА НА СЛОВЕНСКЕ ДИЈАЛЕКТЕ МАКЕДОНИЈЕ, ЗАПАДНЕ БУГАРСКЕ И ИСТОЧНЕ СРБИЈЕ

У раду се представљају филолошки погледи српског дипломате, филолога и публицисте Милојка Веселиновића на словенске дијалекте савремене географске Македоније, западне Бугарске и источне Србије. Циљ рада је да се утврди у који је језик аутор уврштавао дате говоре и на основу којих критеријума. Преглед његових најважнијих радова из ове области показао је да је аутор све македонске говоре уврштавао у српски етнојезички корпус мењајући донекле историјска и историјско-језичка полазишта у бављењу датом темом као и критеријуме лингвистичке идентификације испитиваних идиома. У првој фази рада у вези с тзв. македонским питањем аутор је поглавито користио структурални критеријум диференцирања словенобалканских идиома сматрајући неке структуралне иновације на нивоу морфологије, заправо балканизме, разликовним обележјима словенобугарског идиома. У даљем раду аутор у први план ставља лингвогенетски гласовни критеријум поделе балканословенских језика – пре свега развој прасловенских гласова */t’/ и */d’/, али притом користи и даље и структурални класификациони критеријум. Надаље, описујући говоре западне Бугарске и одговарајуће суседне говоре источне Србије, аутор ће примењивати различите, генетске и структуралне, језичке критеријуме у њиховој лингвистичкој идентификацији, видећи их као прелазне, али, ипак, ближе српском језику, те се може рећи да их је на неки начин сматрао и српским.

Кључне речи: словенски дијалекти, Македонија, србистика, 19. век, Милојко Веселиновић.

Увод

Овај прилог представља део ширег истраживања погледа на словенске дијалекте Македоније у српској науци 19. века. Овом приликом одабрали смо рад српског дипломате, филолога и публицисте Милојка Веселино-

[1] dankaur@ff.uns.ac.rs

[2] Овај рад финансирало је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије на основу уговора бр. 451-03-65/2024-03/ 200166, који је склопљен с Филозофским факултетом Универзитета у Новом Саду.

вића.[3] Основни циљ рада је да се осветле његови филолошки погледи на словеномакедонски говорни простор, при чему се дотичемо друштвеноисторијског и политичког контекста у којем су његови ставови артикулисани. Како се аутор у свом раду бавио и словенским говорима (данашње) западне Бугарске и дела источне Србије, изнећемо и нека његова гледишта у вези с датим говорним подручјима.

Ауторов рад пратићемо хронолошки усредсређујући се на два питања: питање лингвистичког статуса посматраних говора и питање критеријума њихове лингвистичке идентификације.[4] Притом полазимо од ширег схватања географског појма Македонија, подразумевајући под њим и северне крајеве данашње Републике Северне Македоније (в. у Вујаклија, 2024: 11–13). По потреби износимо ауторово географско виђење датог простора, као и простора Старе Србије. Пре главног излагања дајемо ауторов животопис усредоточујући се на оне податке који су важни за разумевање његовог филолошког приступа.

Милојко Веселиновић – живот и дело

М. Веселиновић је рођен 1850. године у месту Јасење код Алексинца, односно Делиграда. Гимназију је завршио у Београду, где се упознао с радом Милоша Милојевића, Пантелије Срећковића, Косте Шуменковића и других истакнутих радника на националним пословима у крајевима под отоманском влашћу. Од 1872. године радио је као учитељ у, још неослобођеном, Врању да би се 1875. године, под притиском егзархијске, пробугарске струје,[5] вратио у Београд, где се уписао на Филозофски факултет, на којем је слушао предавања Ђуре Даничића. Студије је прекинуо 1876. године због избијања српско-турског рата. Учествовао је у оба српско-турска рата (1876–1878) и као неустрашив борац и разборит командант одликован је Таковским крстом. Између Првог и Другог српско-турског рата једно време је боравио у Бечу, где је похађао предавања Франца Миклошича. Учествовао је и у Српско-бугарском рату (1885), након чега је почео с радом као чиновник у Министарству војном. Из Министарства војног преведен је 1889. године у Министарство иностраних дела, одакле је аташиран Посланству Србије у Цариграду, на захтев Стојана Новаковића, тадашњег српског посланика у том граду. У Цариграду му је први задатак био да помаже С. Новаковићу у

[3] Рад се надовезује на наша проучавања приступа језику македонских Словена у раду Вука Караџића (Вујаклија, *а*), Петра Будманија, Ђуре Даничића, Ђорђа Поповића Даничара, Деспота Бацовића, Димитрија Алексијевића и Јована Живановића (Вујаклија, *б*).

[4] Разматрањем обухватамо ауторова најважнија дела из дате тематске области.

[5] Заправо, према истраживањима Жарка Илића (2025: 335–336), Врање је морао да напусти већ крајем 1874. године.

издавању књига за школе на простору Македоније, односно Старе Србије и Македоније. Током дипломатске службе налазио се на положајима у свим српским конзулатима у Турској. Крајем 1910. године М. Веселиновић се разболео и пред смрт је пренет у манастир Свети Роман недалеко од Јасења, у којем је преминуо, 1913. године (Милојевић, 1880/1922[2]; Хаџи-Васиљевић, 1921: 262–268; 1938; СБР: *Веселиновић, Милојко В.*; СЕ: *Веселиновић, Милојко*; Видосављевић, 2014; Илић, 2025: 335–336).

М. Веселиновић важио је за једног од најбољих познавалаца прилика у Старој Србији и Македонији. Поред редовне службе, бавио се истраживањима ових крајева, сматра се, поглавито с историјско-дијалектолошког и црквено-историјског становишта. Сакупљао је народне умотворине, записивао ноте песама и говор датих области. Препознат је као одличан познавалац говора у Старој Србији и Македонији, нарочито оних у јужним крајевима. Сарађивао је у више часописа: *Годишњица Николе Чупића*, *Браство*, *Дело*, *Голуб*, *Вардар* и др. Био је власник, издавач и уредник листа *Српство* (1886–1889). Објавио је више засебних књижица: *Стране речи у српском језику* (1879), *Србин и Македонија* (1880), *Гранични дијалекат међу Србима и Бугарима* (1890), *Којим правцем иде бугарска књижевност* (1891) и др. М. Веселиновић се бавио и питањима српских школа у Старој Србији и Македонији. Аутор је читанки за сва четири разреда српских основних школа на датом простору (1889–1891), а сматра се и аутором прве читанке и првог буквара на македонском дијалекту [1889] (Хаџи-Васиљевић, 1921: 262–268; 1938; Вучетић, 2012: 27–28; СЕ: *Веселиновић, Милојко*; Видосављевић, 2014).

Веселиновићев приступ словенским дијалектима Македоније, западне Бугарске и источне Србије

У циљу доказивања српског етничког карактера, рекло би се, јужне Македоније (в. ниже следећи анализирани спис), М. Веселиновић ће се дотаћи језика датог простора у спису ***Србин и Македонија: Историјска студија***, који је написан 1879, а објављен, као засебна књижица, 1880. године. Овај спис треба посматрати у контексту српских реакција на бугарске претензије на дати простор (в. Вујаклија, *б*).

У свом филолошком приступу македонским идиомима аутор полази од својеврсне аутохтонистичке тезе Милоша Милојевића, која српски, односно словенски етнос види као давнашњи на Балкану. Притом ће под српским језиком и етносом у ширем, историјском смислу подразумевати цео словенски индоевропски огранак, те у том светлу бугарски језик мање-више сагледавати као производ мешања српског с несловенским бугарским идиомом уз уплив других чинилаца (Веселиновић, 1880: 7–13).

Као најважније разлике између српског и бугарског језика, тзв. бугарског наречја, аутор види присуство/одсуство инфинитива и развијен, тј. очуван/редукован систем именичких и глаголских облика, што би се заправо, из савремене лингвистичке перспективе посматрано, тицало превасходно присуства/одсуства одговарајућих балканистичких (а не специфично бугарских) иновација, тзв. балканизама (в. у Вујаклија, *а*). С тим у вези, осврнуће се на говор околине Сереза истичући да се тамо „дан дањи чују (...) чисти и овејани облици српскога језик[а]". У вези са савременим српским говорима скренуће пажњу и на „неке незнатне разлике у облицима" у односу на стари језик. Одговарајуће македонске идиоме, у складу с Караџићевом поделом српских дијалеката, прибројаће говорима источног српског наречја, напомињући и да су у гласовном погледу остали ближи старом словенском језику – „ближе коренитости старо-српском", што ће показати и на примеру чувања трагова назала типа *ронка*, *монж*. Напоменуће и да се тзв. гласови ѧ, ѩ, ъ „и сада чују у живом српском језику у: Тетовском, Кичевском, Оридском, Ћустендилском, Серешком, Велешком, Прилепском и другим окрузима у својој правој и коренитој суштини, а по другим окрузима Српства на север и запад усавршени су у чисте гласове: *у* и *о* и *е*; а код Бугара су исти гласови остали само у слици, али у изговору и суштини никако" (Веселиновић, 1880: 14, 17, 28–30).

Говорећи, о потоњем (новом) досељавању српских племена на Балкан у 7. веку која су задржала своје старо опште име Србин, аутор помиње њихово мешање са „својом одавна раздвојеном браћом у Македонији" и настањивање „и с једне и с друге стране Дунава –, Видинске и Средачке – Софијске – околине" и заузимање простора „до између река Месте и Струмице до Белога мора растурив се по свој Македонији до племена Албанских" (Веселиновић, 1880: 20–23). Аутор (Веселиновић, 1880: 12) притом наводи да се „племе српско у Македонији наслањало (...) са источне стране са својом браћом Тракијцима, са севера такође са браћом својом Дарданцима, са западне стране Албанезима – Арнаутима –, са источно-јужне белим морем, а са јужне Тесалијом и Епиром". Дарданију поистовећује са Старом Србијом, чије географско одређење овде не износи (Веселиновић, 1880: 11).

Имајући све речено у виду, може се закључити да је М. Веселиновић у анализираној студији све македонске говоре, као и одговарајуће говоре западне Бугарске и источне Србије, уврштавао у српски језик (у ужем смислу) убрајајући их у источно српско наречје, и да се у одређењу њиховог лингвистичког идентитета држао у првом реду структуралног морфолошког критеријума.

Сличне ставове и с истим циљем аутор ће износити у листовима *Браство* и *Српство*[6], прецизно омеђујући територију Старе Србије и Македо-

[6] Овде ће објављивати и фолклорну грађу с датог простора праћену и по којим језичким коментаром (најчешће у вези с лексиком), чиме се овом приликом нећемо бавити.

није, те српски етнички простор, што ће и картографски представити (в. *Прилоге 1* и *2*). Тако у чланку из 1887. године ***Географско-етнографски преглед Маћедоније и Старе Србије (с картом)***, аутор наводи да „*Маћедонци, нарочито западни, зборе српски*", а за солунски округ да се „чује само српски збор и говор" (Веселиновић, 1887: 189, 191). Веселиновићева Македонија угрубо обухвата јужни и југоисточни део савремене географске Македоније са северном границом код Битоља и Струмице (Веселиновић, 1887: 193), а српски етнос цео њен простор, као и простор савремене западне Бугарске, приближно до реке Искар (Веселиновић, 1887: 203–204; уп. *Прилоге 1* и *2*), што је у складу с једном од идеја о источној граници Српства, присутном у то време у јавном дискурсу Краљевине Србије.[7]

Полемишући с бугаристима у вези с етничким карактеристикама Старе Србије и Македоније М. Веселиновић у првом чланку из 1888. године објављеном у *Српству* – ***Блгарска пропаганда: г. Шопов и г. Офејков. На лажним основима доказују лаж***, скренуће пажњу на научну поделу на српско /ћ/ и /ђ/ и бугарско /шт/ и /жд/, имајући по свој прилици у виду Даничићеву тзв. деобу словенских језика с обзиром на развој прасловенских гласова */t'/ и */d'/, односно гласовних скупина */tj/ и */dj/ у примерима као што су *свећа* и *међа* (в. у Вујаклија *б*: *Ђура Даничић*).[8] Овде ће истаћи и да „маћедонски Срби зборе источним српским дијалектом са незнатним варијантима акцентуалним и обличним; да демонстративни прономени, који су прирасли уз именице (супстантиве) код маћедонских Срба, немају ништа са артиклом блгарскога језика; да су коњугације маћедонских Срба такође ближе српскима; и да се нифинитив [инфинитив – Д. В.], кога Блгари немају, чује и употребљава у говору и песмама код маћедонских Срба" (Веселиновић, 1888: 48).

У другом полемичком чланку из 1888. године – ***Срби у Маћедонији и у јужној Старој Србији или Одговор г. С. С. Бопчеву***, аутор ће, осврћући се на књигу Стојана Протића *О Македонији и Македонцима* (Београд, 1888), истаћи да „*ћ* и *ђ*, са осталим гласовима: *џ*, *љ*, *њ* и *ј*, којих нема у блгарскоме језику, потпуно владају у Маћедонији све до пл. Родопе" (Веселиновић, 1888б: 169). У *Свршетку* своје расправе нагласиће: „Српски су гласови *ђ* и *ћ*, који су старији од *жд* и *шт*, нај јача српска сила. (...) Кад изађете из Солуна и пођете уз Вардар или из Сереза уз Струму, па дођете у прво село чућете ове српске гласовне војводе, на основу чега сам ја и тврдио, и сада тврдим, да у Маћедонији живи српски народ у већини" (Веселиновић 1888в: 178).

Можемо закључити да аутор у свом даљем раду у први план ставља лингвогенетски фонолошки критеријум који се тиче гласова /ћ/ и /ђ/, односно /шт/ и /жд/, као најважнији у разликовању српског и бугарског језика,

[7] На ову политичку појединост скренуо нам је пажњу колега Ж. Илић.

[8] У потоњим радовима експлицитно ће поменути рад Ђ. Даничића који се бави деобом словенских језика (в. нпр. Веселиновић, 1888в: 177).

али и да списку раније истакнутих разликовних обележја између ова два језика додаје још нека сагласно новим сазнањима из наше литературе.

Године 1890. М. Веселиновић објављује књижицу ***Гранични дијалекат међу Србима и Бугарима: Зона Ц и Ч***. На писање овог рада аутора је подстакла појава једне етногеографске карте у Русији у издању Санктпетербуршког словенског комитета која је македонски и југоисточни део данашњег српског простора, као и западни део данашње Бугарске, представљала етнички као бугарски (Веселиновић, 1890: 1–2; Илић, 2023: 434–442).[9] У циљу диференцирања српског и бугарског етноса, те постављања политичких граница између њих, аутор се у наведеној књижици позабавио језиком (као и обичајима и историјском и народносном свешћу) једног дела датог простора (уп. Илић, 2023: 442). Рукопис датог текста аутор је упутио српском посланику у Цариграду Стојану Новаковићу, који га је проследио Министарству иностраних дела, с предлогом да се штампа као засебна књижица, будући да одговара српској политичкој борби на Балкану. Министар Сава Грујић је прихватио Новаковићев предлог и убрзо се појавио наведени спис, праћен лингвогеографском картом (Илић, 2023: 442).

У овом делу примећује се ауторово извесно удаљавање, односно својеврсна модификација Милојевићевог аутохтонистичког приступа по којем се словенство идентификује са Србима и Срби представљају као давнашњи житељи Балкана. Аутор (Веселиновић, 1890: 3–8) посматра разлике између македонског идиома и бугарског језика у светлу мешања староседелачког словенског становништва са Србима придошлим у 7. веку[10] у западном, и с несловенским Бугарима, у источном делу Балкана (уп. у Вујаклија, *б*: *Ђорђе Поповић Даничар*), сматрајући да су се оне почеле кристализовати од 11. века. Управо утицају језика несловенских Бугара аутор приписује развој члана и губљење инфинитва у бугарском језику, указујући и на извесну несловенску бугарску лексику у датом језику као диференцијални чинилац.

---

[9] Наиме, као прилог часопису *Славянские известия* од децембра 1889. године објављена је словенска етногеографска карта, чији су аутори били руски публициста Николај С. Зарјанко и официр Висарион В. Комаров. Прво издање карте приказивало је цео простор Македоније, као и део Старе Србије и Пиротски округ Краљевине Србије, као бугарске етничке територије. На интервенцију српске владе, а и с обзиром на негодовање руског министра спољних послова и директора Азијског департмана у вези с повученим етногеографским границама, извршена је ревизија карте и у новом издању из 1890. године простор јужно од Шар-планине и Скопске Црне Горе колорисан је љубичастом бојом, која би требало да укаже, мада то није објашњено у легенди, да житељи те области, сада именовани као македонски Словени, не припадају ни српској ни бугарској народности. Чланови редакције су притом позвали српске, бугарске, хрватске и остале словенске научнике да укажу на грешке које се срећу на карти како би се исправиле приликом припреме наредног издања (Илић, 2023: 434–440).

[10] Аутор (Веселиновић, 1890: стр. 4, нап. 2), позивајући се на *Историју српскога народа* П. Срећковића (Београд, 1884; 1888), напомиње и да су нека „српска племена дошла на Балканско полуострово много раније".

У таквим историјским оквирима и на темељима Даничићевих критеријума деобе словенских језика и даљих Новаковићевих истраживања македонских говора у вези с тим (*Ђ и Ћ у македонским народним дијалектима*, Глас, XII, 1889) М. Веселиновић (1890: 10–13) у овом делу пажњу посвећује својеврсној граничној или прелазној говорној зони на простору данашње западне Бугарске и источне Србије у којој се на месту */t'/ и */d'/, односно */tj/ и */dj/ појављују /ч/ и /џ/, сматрајући (и тако се усаглашавајући с учењима С. Новаковића) да је ова особина „тако исто стара и карактеристична, као што су *ђ* и *ћ*, и *жд* и *шт*", док ће истраживања српских лингвиста наредне епохе и овде поћи од изворних /ђ/ и /ћ/ указујући на њихово потоње стапање са /џ/ и /ч/, својствено тимочко-лужничком поддијалекту призренско-тимочког дијалекта (Белић, 1905: 172–191). Према аутору (Веселиновић, 1890: 10) ова зона се простире „од Дунава (код Видина, Лома, Чибре и Рахове) па право преко притока Искра и Нишаве, ширећи се код Софије и на десној страни Искра; а код притока нишавских к Пироту и Трну, пружа се ова зона *џ* и *ч* до Рила и Ћостендила, где се већ ови гласови губе, а место њих чују се ка планини Перину и низ Струму опет *ђ* и *ћ*". Дату зону аутор, како је напоменуто, и картографише делећи је политички на западни и источни део (в. *Прилог 3*).[11] Своје закључке о језичким особинама ове области аутор износи ослањајући се и на своја лична опажања као и на фолклорну грађу из пробугарски оријентисане литературе, имајући у виду и неке језичке напомене о датим крајевима које су дали српски етнографи.

Као важну карактеристику српског језика у датој зони аутор (Веселиновић, 1890: 13) издваја присуство гласа /ћ/ на месту /к/ у примерима као што су *девојћо*, *мајћа*, *старојћу* и др. Овде ће аутор (Веселиновић, 1890: 14) искористити прилику и да истакне да бугарски језик нема „гласове: *ђ*, *ћ* и *џ*, који су својина српскога језика". Истаћи ће и српски гласовни лик личне заменице првог лица једнине – *ја*, насупрот бугарском *аз*, као и да „члан (артикал) скоро нигде и не долази нити се чује у овој зони", напомињући да га нема ни у кумановском говору, односно тзв. овчепољско-пчињском дијалекту (Веселиновић, 1890: 20–22, в. и нап. 19). На крају језичких разматрања навешће и да „шопски зна и за инфинитиве", наводећи примере из фолклорне грађе (Веселиновић, 1890: 23).

Аутор (Веселиновић, 1890: 25–26) ће на крају, након анализе и обичаја и историјске и народносне свести, дату зону поставити ближе српском језику и етносу, односно на неки начин ће је уврстити у српски језички и етнички корпус резимирајући своја језичка разматрања овако: „По свима језичним особинама: и по инфинитиву кога у бугарском нема; и по гласовима

[11] Аутор (Веселиновић, 1890: 27) у закључном делу студије указује на могућност да зона коју је картографисао није прецизно омеђена, те да „може бити да је неко село или више њих ушло у ову с обележјем *ђ ћ* или са *жд* и *шт*; или може бити да је које село или више њих остало необележено".

џ и *ч*, јер се *џ* никако и не чује у у бугарском језику, и по личној заменици *ја*, и по чистом гласу *ћ*, које долази место *к*; и по синтактичкој и лексичкој формацији, и по свима нијансама шопског дијалекта, зона *џ* и *ч* најближа је српскоме но икојем другом народу".[12]

Дакле, у лингвистичкој идентификацији говора данашње западне Бугарске и одговарајућих суседних говора источне Србије аутор је користио различите критеријуме, како фонолошке, тако и морфолошке, морфосинтаксичке и лексичке, при чему је важно место задржао фонолошки критеријум који се тиче гласа /ћ/, али је он преиначен довођењем у везу искључиво са /ћ/ које је добијено од гласа /к/ у одређеним случајевима. Закључујемо да је аутор дату зону видео као прелазну али ближу српском језику, дакле, на неки начин и као српску.

Закључна разматрања

У целини посматрано, закључујемо да је М. Веселиновић одређивао македонске говоре као део српског језика, тзв. источног српског наречја, мењајући донекле историјска и историјско-језичка полазишта у бављењу датом темом као и критеријуме лингвистичке идентификације испитиваних идиома. У првој фази рада на датој теми коју представља његова студија *Србин и Македонија*, аутор је поглавито користио структурални критеријум диференцирања словенобалканских идиома сматрајући неке структуралне иновације на нивоу морфологије, заправо балканизме, разликовним обележјима словенобугарског идиома, који је, у извесном смислу, посматрао и као део, тзв. наречје, српског језика, у складу с аутохтонистичком тезом М. Милојевића, с којим је у том периоду имао блиску сарадњу.

У даљем раду у вези с тзв. македонским питањем који представљају чланци објављени у *Српству*, аутор, ослањајући се на Даничићеву деобу словенских језика, у први план ставља лингвогенетски гласовни критеријум поделе балканословенских језика – пре свега развој прасловенских гласова */t'/ и */d'/, али притом користи и даље и структурални класификациони критеријум.

Надаље, описујући говоре западне Бугарске и одговарајуће суседне говоре источне Србије, аутор ће примењивати различите језичке критеријуме у одређивању лингвистичког идентитета датог простора, генетске и структуралне, при чему ће важно место задржати фонолошки критеријум који се тиче гласа /ћ/, али ће он бити преиначен довођењем у везу искључиво са /ћ/ које је добијено од гласа /к/ у одређеним случајевима, будући да се на месту

[12] Аутор (Веселиновић, 1890: 25–26), међутим, предлаже да се само западна половина дате зоне на основу географских и својеврсних друштвено-политичких критеријума уврсти у Србију.

/ћ/ и /ђ/ пореклом од */t'/ и */d'/у овој зони јављају /ч/ и /џ/. Аутор ће ове идиоме видети као прелазне, али, ипак, ближе српском језику, те се може рећи да их је на неки начин сматрао и српским. У том периоду примећује се извесно ауторово удаљавање, односно модификација аутохтонистичког историјског приступа М. Милојевића и усаглашавање с историјско-језичким погледима С. Новаковића, с којим управо у то време интензивно сарађује и на чији предлог пише својеврстан македонски буквар и македонску читанку, у складу с његовом визијом просветно-културног рада на простору Македоније, која је подразумевала неговање својеврсне македонске посебности у циљу потискивања бугарске националне идеје.[13]

Литература

Белић, 1905: А. Белић, Дијалекти источне и јужне Србије (са две карте). Београд: *Српски дијалектолошки зборник*, I.

Видосављевић, 2014: М. Видосављевић, Живот и дело Милојка Веселиновића. Алексинац: *Караџић* [*часопис за историју, етнологију, археологију и уметност*], 6, 136–141. <https://online.fliphtml5.com/mukgkh/somp/#p=135> 06.10.2025.

Вујаклија, 2024: Д. Вујаклија, *Основи граматике стандардног македонског језика (с осврtом на словенске дијалекте Македоније)* [Електронски извор]. Нови Сад: Филозофски факултет. <https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2024/978-86-6065-866-3> 23.09.2024.

Вујаклија, *а*: Д. Вујаклија, *О приступу Вука Караџића словенским дијалектима Македоније* [предато за објављивање у зборнику радова с Тринаестог међународног интердисциплинарног симпозијума *Сусрет култура*, одржаног 2. децембра 2024. године на Филозофском факултету у Новом Саду].

Вујаклија, *б*: Д. Вујаклија, *Приступ македонским дијалектима у раду Јована Живановића и његовим изворима* [предато за објављивање у часопису *Српски језик*, Београд].

Вучетић, 2012: Б. Вучетић, *Наша ствар у Османском царству*. Београд: Историјски институт. <https://books.google.rs/books?id=enSeCgAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=sr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false> 02.04.2025.

[13] Биљана Вучетић (2012: 27–28) нас обавештава да је у новембру 1886. године на место посланика у Цариграду стигао С. Новаковић, који је почетком 1888. године предложио да се у Цариграду штампају српски уџбеници „почевши од *Македонског буквара* на македонском језику"; убрзо су се у српском Министарству иностраних дела појавиле три верзије буквара, од којих је једну саставио М. Веселиновић употребивши српски правопис и источни („струмски") македонски дијалекат. Управо је Веселиновићеву верзију буквара Комисија Министарства просвете и црквених дела одабрала и предала турској цензури и након одобрења рукопис је одштампан, 18. маја 1889. године. Убрзо, 1890. године, објављена је и његова читанка на македонском дијалекту.

Илић, 2023: Ж. Д. Илић, *Историјска картографија Србије и Старе Србије у другој половини 19. и почетком 20. века*, Докторска дисертација [рукопис]. Београд: Универзитет у Београду, Филозофски факултет. <https://nardus.mpn.gov.rs/handle/123456789/22295> 26.06.2025.

Илић, 2025: Ж. Илић, Врањска епархија и Врањски протопрезвитерат (1878–1892), у: *Новоослобођени крајеви Србије 1833–1878–1913. Тематски зборник радова*. Београд: Центар за српске студије, 331–361.

Милојевић, 1880/1922[2]: М. С. Милојевић, Милојко В. Веселиновић – Многозаслужни родољуб као вешт, разборит, одвећ храбар и неустрашим борац, у: *Балкански рат 1912–1913 у слици и речи*, Друго издање. Београд: Штампарија Савића и комп., 140. <https://pretraziva.rs/pregled/balkanski-rat-u-slici-i-reci> 29.10.2025.

СБР: *Српски биографски речник*. <https://www.maticasrpska.org.rs/stariSajt/biografije/> 06.03.2025.

СЕ: *Српска енциклопедија*. <https://srpskaenciklopedija.rs/> 04.02.2025.

Хаџи-Васиљевић, 1921: Ј. Хаџи-Васиљевић, Поменик Друштва Светога Саве. Београд: *Браство*, XV, 255–282. <https://pretraziva.rs/pregled/brastvo/1921-01-01> 29.10.2025.

Хаџи-Васиљевић, 1938: Ј. Хаџи-Васиљевић, Милојко Веселиновић. Београд: *Вардар* [календар Кола српских сестара за просту 1938. годину], XXVI, 62–69.

Извори

Веселиновић, 1880: М. Веселиновић, *Србин и Македонија: Историјска студија*. Београд: Штампарија задруге штампарских раденика.

Веселиновић, 1886: М. В. Веселиновић, Стара (Права) Србија (свршетак). Београд: *Српство* [*књижевни лист*], 9, 65–66 [с картом].

Веселиновић, 1887: М. В. Веселиновић, Географско-етнографски преглед Маћедоније и Старе Србије (с картом). Београд: *Браство*, I, 186–205. <https://pretraziva.rs/show/brastvo--1887-01-01.pdf> 26.03.2025.

Веселиновић, 1888а: М. В. Веселиновић, Блгарска пропаганда: г. Шопов и г. Офејков. На лажним основима доказују лаж. Београд: *Српство* [*књижевни лист*], 6, 47–48.

Веселиновић, 1888б: М. В. Веселиновић, Срби у Маћедонији и у јужној Старој Србији или Одговор г. С. С. Бопчеву („Варшавски Дневник" бр. 198 од ове год.) (наставак). Београд: *Српство* [*књижевни лист*], 22, 169–172.

Веселиновић, 1888в: М. В. Веселиновић, Срби у Маћедонији и у јужној Старој Србији или Одговор г. С. С. Бопчеву („Варшавски Дневник" бр. 198 од ове год.) (свршетак). Београд: *Српство* [*књижевни лист*], 23, 177–179.

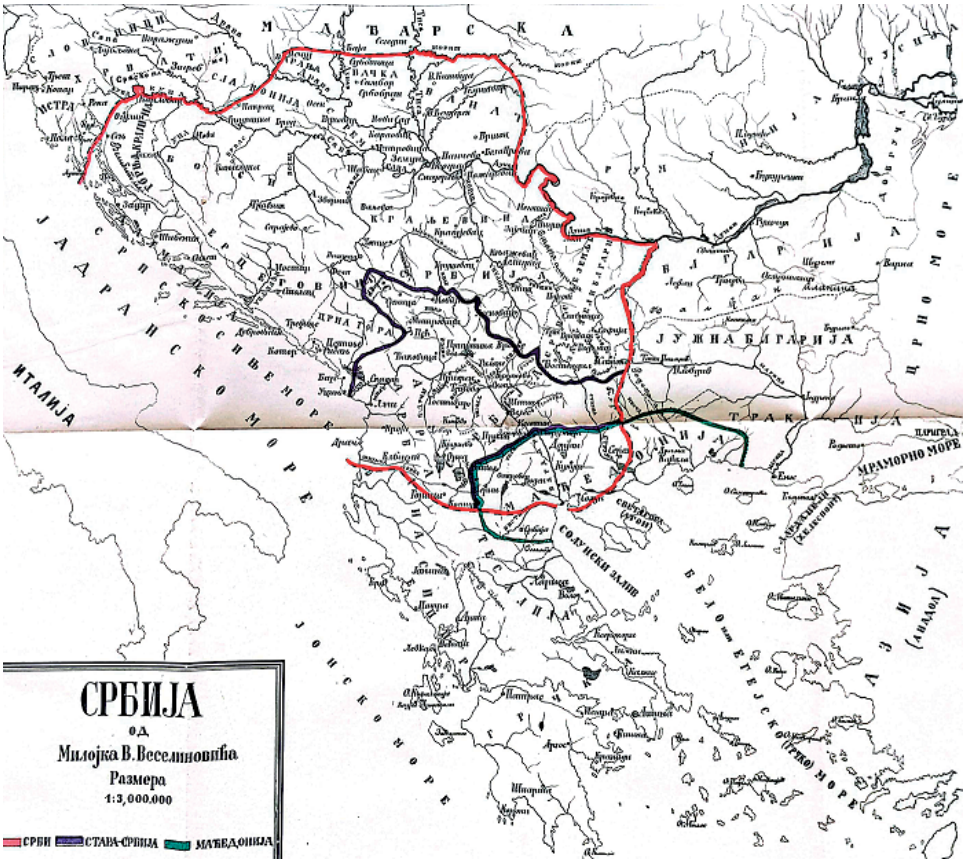
Веселиновић, 1890: М. В. Веселиновић, *Гранични дијалекат међу Србима и Бугарима: Зона Џ и Ч*. Београд: штампано у Штампарији Краљевине Србије. <https://books.google.rs/books?id=yiuo8XqcGgkC&printsec=frontcover&hl=sr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false> 28.03.2025.

Прилози (карте)

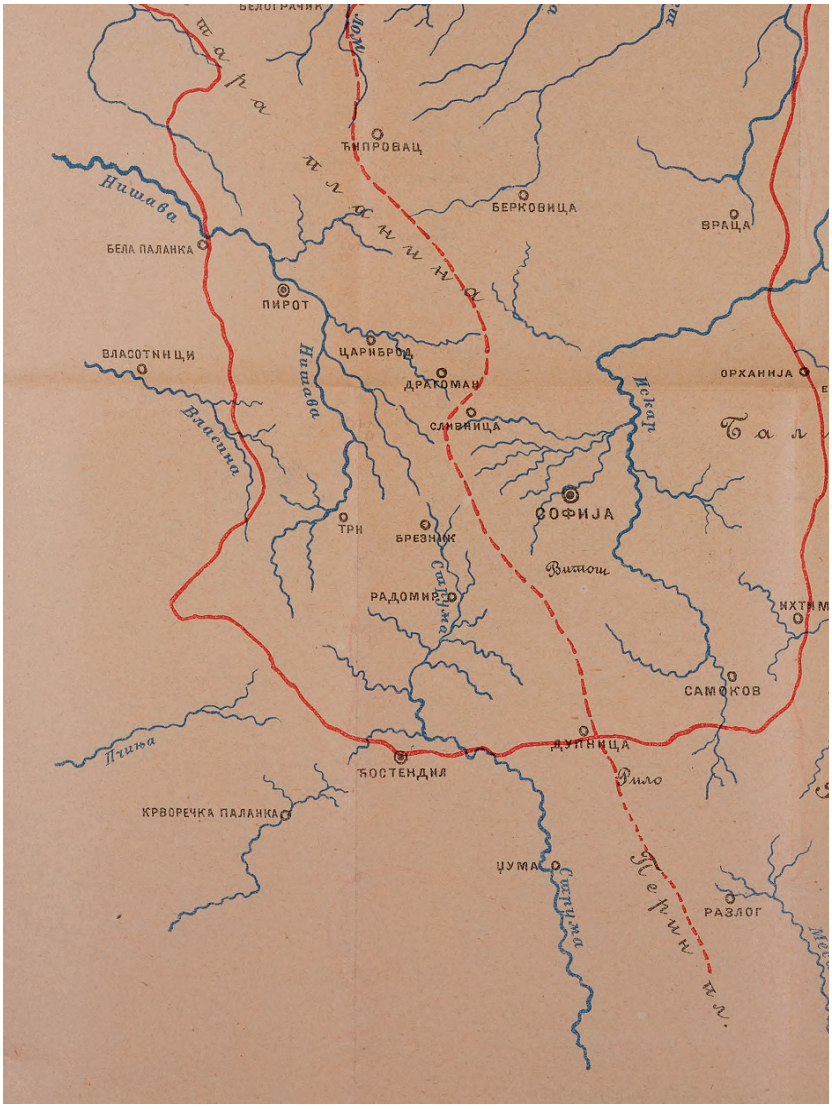
Прилог 1. Етногеографска карта М. Веселиновића (1886)

Прилог 2. Етногеографска карта М. Веселиновића (1887)

Прилог 3. Лингвогеографска карта М. Веселиновића (1890)

Danka G. Vujaklija

MILOJKO VESELINOVIĆ'S VIEWS ON THE SLAVIC DIALECTS OF MACEDONIA, WESTERN BULGARIA, AND EASTERN SERBIA

Summary

This paper presents the philological views of Serbian diplomat, philologist, and publicist Milojko Veselinović on the Slavic dialects of contemporary geographic Macedonia, western Bulgaria, and eastern Serbia. The aim of the study is to determine in which language the author categorized these dialects and based on which criteria. A review of his most important works in this area showed that the author included all Macedonian dialects into the Serbian ethno-linguistic corpus, somewhat altering historical and historical-linguistic premises when dealing with the topic, as well as the criteria for linguistic identification of the dialects examined. In the first phase, concerning the so-called Macedonian question, the author mainly used a structural criterion for differentiating Balkan Slavic idioms, considering certain structural innovations at the morphological level—actually Balkanisms—as distinguishing features of the Slavic Bulgarian idiom. Later, the author emphasized a linguogenetic phonological criterion for dividing Balkan Slavic languages—primarily the development of Proto-Slavic sounds */t'/ and */d'/—while still employing the structural classification criterion. Furthermore, describing the dialects of western Bulgaria and adjacent dialects of eastern Serbia, the author applied different genetic and structural linguistic criteria in their linguistic identification, viewing them as transitional but still closer to Serbian; thus, it can be said that he considered them Serbian to some extent.

Keywords: Slavic dialects, Macedonia, Serbian studies, 19th century, Milojko Veselinović.